

**АФРИКАНСЬКИЙ СОЮЗ (АС):
СТАНОВЛЕННЯ, СТРУКТУРА Й МЕТА**

У другій половині 50-х років ХХ століття окремі лідери африканських держав виступили з пропозицією – об'єднати зусилля у боротьбі з колоніалізмом. Зокрема, Кваме Нкруме (Президент Гани) був ініціатором проведення першої конференції незалежних країн Африки, яка відбулася у 1958 році і взяла до керівництва пан-африканізм. Після завоювання політичної незалежності більшістю африканських країн пан-африканські ідеї сприяли налагодженню міжафриканських зв'язків, активізації національно-визвольних рухів і привели до створення у травні 1963 року Організації Африканської єдності [3, С.25]. ОАЄ поставила перед собою мету: сприяння єдності і солідарності між африканськими країнами, інтенсифікація і координація зусиль для підвищення життєвого рівня в Африці, захист суверенітету, територіальної цілісності і сприяння міжнародному співробітництву [4, С.27].

За період своєї діяльності ОАЄ досягла чималих успіхів. Однак, прорахунків було більше.

Це, в першу чергу, стосується підвищення життєвого рівня населення, ефективності виробництва, скорочення безробіття, нормалізації міждержавних стосунків та припинення воєнних конфліктів. З названих проблем ОАЄ приймала резолюції, які фактично ніколи не виконувалися [5, С.3]. Це дало підставу экс-президенту США Дж.Картеру сказати, що «...ОАЄ не відбулася як континентальна організація, здатна попереджувати катаклізми на африканському континенті» [5, С.3]. Не зуміла ОАЄ вирішити проблему дефіциту ВВП, який для усього континенту становить більше 64 млрд. Доларів [2, С.215]. Великих помилок припустилася ОАЄ у розвитку взаємовигідної торгівлі [2, С.27].

За таких обставин виникла необхідність реорганізувати ОАЄ і створити нову за метою і цілями організацію, яка би відповідала вимогам постхолодної доби і глобалізаційним процесам.

9 вересня 1999 року в м.Сіргі (Соціалістична Народна Лівійська Арабська Джамахарія) на Четвертій Надзвичайній Сесії Організації Африканської Єдності було прийнято рішення заснувати Африканський Союз (АС) у відповідності до положень Статуту ОАЄ та Угоди про заснування Африканського Економічного Співтовариства [1, С.14]. Глави держав та урядів 53 африканських країн – членів ОАЄ підписали *Установчий Акт*, який складається із 33 статей. У 5-ій статті визначено, що керівними органами Союзу є:

- Асамблея Союзу;
- Виконавча Рада;
- Пан-африканський Парламент;

Судова інстанція;

Комісія;

постійний Комітет Представників;

Спеціальні технічні комітети;

Рада з економічних, соціальних і культурних питань;

Фінансові установи.

У статті 6 окреслено повноваження Асамблеї:

Асамблея складається з глав держав і урядів або їх офіційно уповноважених представників;

Асамблея – вищий орган Союзу;

Асамблея збирається на сесію не менше ніж один раз на рік. На надзвичайну сесію Асамблея збирається на вимогу країни-члена, якщо її скликання буде схвалено більшістю у дві третини;

Головуючий Союзу займає пост на термін одного року. Ним може бути глава держави або уряду, який обирається за результатами консультацій між представниками країн-членів;

Згідно статті 9 Установчого Акту функціями Асамблеї є:

Визначати спільну політику Союзу;

Отримувати і розглядати звіти, які надходять від інших органів Союзу та приймати рішення стосовно них;

Розглядати заяви на членство у Союзі;

Засновувати будь-які органи Союзу;

Контролювати виконання стратегічних та політичних рішень Союзу, а також забезпечувати їх відповідність інтересам всіх країн-членів;

Приймати бюджет Союзу;

Видавати директиви Виконавчій Раді щодо вирішення конфліктів, припинення воєнних дій та інших надзвичайних ситуацій, а також відновлення миру;

Призначати і припиняти термін призначення суддів судової інстанції;

Призначати голову Комісії і його заступника або заступників й уповноважених представників Комісії та визначати їх функції і термін перебування на посаді.

Відповідно до положень Установчого Акту Асамблея може делегувати свої повноваження та функції будь-якому органу Союзу, зокрема Виконавчій Раді.

Згідно статті 10 Виконавча Рада:

а) Складається з міністрів закордонних справ або уповноважених, які призначаються за рішенням урядів країн-членів;

б) Рада збирається на чергову сесію не менш, ніж два рази на рік. Вона також може збиратися на надзвичайну сесію на прохання будь-якої країни-члена за згодою двох третин представників.

Стаття 13 визначила функції Виконавчої Ради:

Виконавча Рада узгоджує та приймає політичні рішення в сферах, що становлять спільний інтерес для країн-членів, зокрема:

зовнішня торгівля;

енергетика, промисловість і природні / мінеральні ресурси;

продовольчі, сільськогосподарські та тваринні ресурси, продукція скотарства та лісництва, водні ресурси та меліорація;

охорона довкілля, гуманітарна допомога та допомога у разі природних катастроф;

транспорт і зв'язок;

страхування;

освіта, культура, охорона здоров'я та розвиток людських ресурсів;

наука і технологія;

питання громадянства, місця проживання та імміграції;

соціальний захист, включаючи формування політики материнства і дитинства, а також політики підтримки непрацездатних та інвалідів;

запровадження системи африканських нагород, орденів, медалей і премій.

Африканський Союз має свої фінансові органи, чий повноваження та сфери відповідальності визначаються відповідним протоколом. У відповідності до статті 19 АС має такі фінансові інституції:

Африканський Центральний Банк;

Африканський Валютний Фонд;

Африканський Інвестиційний Банк.

Стаття 29 Установчого Акту визначає умови членства в АС і визначає,

що:

Членом АС може бути будь-яка африканська країна, яка подала заяву Головуючому Комісії про свої наміри приєднатися до Акту.

Після отримання такої заяви Головуючий Комісії повинен передати її копії всім країнам-членам. Питання про вступ вирішується простою більшістю країн-членів. Рішення кожної країни-члена передається головуючому Комісії, котрий після отримання необхідної кількості голосів повідомляє країну-заявника про прийняте рішення.

У статті 30 обумовлено призупинення членства. Воно передбачено для країн, уряди яких прийшли до влади неконституційним шляхом.

Установчий Акт, у якому визначена структура, мета і завдання АС були затверджені на Нараді глав держав і урядів 53 африканських країн у м.Ламе (Тоголезька Республіка) 11 липня 2000 року [1, С.21].

У жовтні 2001 року у м.Абуджа (Нігерія) країни – члени АС прийняли програму «Нове партнерство заради розвитку Африки» (NEPAD), у якій накреслені умови досягнення сталого розвитку, галузеві пріоритети, мобілізація ресурсів та механізми реалізації програми [1, С.11].

Програма Нового Партнерства – це інструмент для досягнення розвитку, спрямованого на удосконалення людського фактору країн

Африка на основі демократичних цінностей і принципів. Вона передбачає радикальні зміни в економічній та соціальній сферах, служитиме платформою для розбудови міжнародного співробітництва і рівноправного партнерства. Її суть, зміст і цілі відповідають прагненням і сподіванням африканських народів. Взагалі, це не перша програма стосовно розвитку африканського континенту. Проте – це нова програма по своїй суті, оскільки вперше в історії ініціаторами такої програми є лідери країн Африки, які взяли на себе відповідальність за реалізацію відбудови континенту.

Політичні лідери континенту погодилися впровадити т.з. африканський механізм спільної відповідальності, який буде запорукою того, що усі спільні угоди, які відповідають інтересам розвитку африканських країн, будуть виконуватися.

За своєю суттю – це інструмент АС, що забезпечує колективну відповідальність усіх країн-учасниць за дотримання кожною державою взятих зобов'язань щодо принципів демократії, захисту прав людини та ефективного управління.

Без сумніву, програма Нового Партнерства – це нове бачення проблем постхолодної доби і нові підходи до їх вирішення. З урахуванням нерівномірності розвитку регіонів і країн Африки нею передбачені виважені програми регіонального економічного зростання з врахуванням інтеграційних процесів. Такі програми будуть реалізовуватися на двосторонніх і міжрегіональних угодах економічного та торгового співробітництва.

Складовою частиною програми Нового Партнерства є «Програма дій: стратегія досягнення сталого розвитку в XXI столітті» [1, С.29]. Вона суттєво відрізняється від усіх попередніх проектів та ініціатив, спрямованих на підтримку африканського розвитку, як за методологією, так і за стратегією їх виконання, нею визначені пріоритети, які розбиті згідно зі стратегією їх виконання.

У програмі відзначено, що першочергове завдання для Африки полягає у тому, щоб розвинути потужності для тривалого зростання такими темпами, які здатні забезпечити зниження рівня бідності і сталий розвиток. З цією метою у XXI столітті буде удосконалюватися інфраструктура економічного розвитку та структурна диверсифікація. Уряди африканських країн звернуть увагу на ефективність діяльності державних органів влади, використання людських ресурсів, покращення охорони здоров'я і т.ін. У довгостроковій перспективі програмою дій ставиться завдання подолати бідність і вивести африканські країни на шлях сталого розвитку і процвітання, активну участь у глобалізаційних процесах.

«Програмою дій: стратегія досягнення сталого розвитку в XXI столітті» визначені такі цілі:

досягти і підтримувати середньорічний рівень валового внутрішнього продукту (ВВП) опнад 7% протягом наступних 15 років;

до 2015 року зменшити удвоє кількість людей, які живуть у крайніх злиднях;

до 2015 року залучити до навчання у початкових школах усіх дітей шкільного віку;

до 2015 року знизити рівень смертності серед дітей та підлітків на дві третини;

до 2015 року знизити рівень смертності жінок-матерів на три чверті;

до 2015 року забезпечити доступ до послуг репродуктивного оздоровлення для тих, хто цього потребує;

до 2005 року залучитися до виконання національних стратегічних програм сталого розвитку з тим, щоб до 2015 року компенсувати втрати навколишнього середовища [ ].

Отже, мета програми Нового Партнерства полягає у консолідації демократичних сил і прогресивного господарського керівництва на континенті. Африканські лідери взяли на себе зобов'язання перед народами Африки та всім світовим співавторством працювати разом заради відбудови економіки. Положення програми Нового Партнерства представляють собою унікальну історичну можливість для розвинених країн налагодити різноманітну співпрацю з Африкою, яка би базувалась на спільності інтересів, спільній відповідальності і угодах, обов'язкових для виконання усіма сторонами. Прийняття стратегії розвитку на зазначених вище засадах означатиме початок нового етапу партнерства і співробітництва між африканськими і розвиненими країнами світу.

Дана теза була підтверджена на засіданні Генеральної Асамблеї ООН 16 вересня 2002 року [1, С.59]. На пленарному засіданні ГА ООН був зроблений звіт і дана оцінка виконання Нового Порядку Денного ООН з питань розвитку Африки (UN-NADAF) та обговорено шляхи підтримки програми Нового Партнерства заради Розвитку Африки (NEPAD). У звіті червоною ниткою проходить ідея важливості міжнародної підтримки процесу розвитку континенту, удосконалення системи координації і співробітництва з боку структур ООН, акредитованих в Африці. У звіті також зазначається, що підтвердження позиції розвинених країн скоротити обмеження на експорт африканських товарів, включаючи готову продукцію, напівфабрикати та сільгосппродукцію, в значній мірі сприятиме успіху реалізації програми Нового Партнерства.

У виступі на ГА Генеральний секретар ООН Корі Аннан відзначив, що ключовим чинником скорочення бідності в Африці є збільшення допомоги удвічі. З іншого боку він наголосив, що програма Нового Партнерства не буде успішно реалізована, якщо африканські країни не зможуть виконати Завдання Розвитку Тисячоліття і досягти міжнародних критеріїв розвитку. Згідно з програмою NEPAD для виконання названих

завдань необхідно вирішити дві пріоритетні проблеми: боротьбу зі СНІДом і розвиток освіти.

У виступі на ГА ООН Президента і Головнокомандуючого Збройними Силами Нігерії Обасанджо О. зауважив, що своєю програмою Нового Партнерства африканські лідери взяли на себе відповідальність за вирішення проблем бідності і недорозвиненості континенту. Справді революційним рішенням, – підкреслив Президент Нігерії, – було створення африканського механізму спільної відповідальності, який передбачає збільшення прозорості і підзвітності африканських урядів. Згідно з програмою Нового Партнерства для зменшення до 2015 року удвічі кількості африканців, що проживають за межею бідності, країнам Африки щороку потребуватиметься 64 млрд. Доларів. Тому важливо по-новому розглянути проблему ліквідації боргів [1, С.63].

Отже, цілі, визначені у програмі Нового Партнерства, співпадають з положеннями Декларації Тисячоліття ООН і саме структурам Організації Об'єднаних Націй належить відігравати вирішальну роль у реалізації Плану Дій – NEPAD.

1. Африка – наш час настав. – К. : Посольство ПАР в Україні, 2002. – 43 с.
2. Внешняя экономическая стратегия империализма в развивающихся странах. – М. : Изд-во МГУ, 1988. – 252 с.
3. Внешняя политика и дипломатия зарубежных стран. – М.: «Международные отношения», 1981. – 256 с.
4. Национально-освободительное движение на пороге 80-х. С кем оно? – 268 с.
5. Фокеев Г. Африка: правила игры // Азия и Африка сегодня. – 1992. – № 5. – С.2–6.